DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15674305 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀବାଦ : କାଳି ଓ ଆଜି

ଶୁଭଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ର

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ 'ନାରୀବାଦ' ବା 'Feminism' ଏକ ପ୍ରମୁଖ ସମାଲୋଚନା ତତ୍ତ୍ୱ ରୂପେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ୱରୂପ ସଂପର୍କରେ ତର୍ଜମା କରାଯିବା ସହ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ନାରୀବାଦ କିପରି ନିଜର କାୟାବିସ୍ତାର କରିପାରିଛି ଓ କେଉଁ କେଉଁ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ନେଇ ନିଜର ସ୍ଥିତିକୁ ଅଧିକ ରୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିପାରିଛି ସେ ସଂପର୍କରେ ଏକ ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି। ଏଥି ସହିତ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଏହି ନାରୀବାଦ ବା ବାମାବାଦର ଅତୀତର ଇତିହାସ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ୱରୂପ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରାଯାଇଛି।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ନାରୀବାଦ, ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଭାବ, ଚିନ୍ତାଚେତନା, ପ୍ରତିଫଳନ, ଉପେକ୍ଷା, ଅବହେଳା, ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକତା, ବାମାବାଦ, ଅଧିକାର, ଅଗ୍ରଗତି।

ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ପରଂପରାରେ ବିଭିନ୍ନ ISM ବା ତତ୍ତ୍ୱ ପରି ଏକ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ଚେତନା ହେଉଛି ନାରୀବାଦ ବା Feminism । ବାସ୍ତବିକ୍ ଯାହାକୁ ଆମେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କହୁ ତାହା ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ଭଗ୍ନାଂଶ ମାତ୍ର। ସୁତରାଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ବା ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ଯେଉଁଗୁଡିକ ବିଶିଷ୍ଟ କାବ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ ତା'ର ପ୍ରତି'ଳନ ବିଶ୍ୱର ଯେକୌଣସି ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ। ନାରୀବାଦ ସେହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ କାବ୍ୟଚେତନା। ଏହାର ଆବେଦନ ଚିରନ୍ତନ। ଉତ୍ତର-ଉପନିବେଶବାଦର ଯୁଗରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା ମୁକ୍ତି ଓ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଉଦ୍‌ବେଳନ, ତାହାର ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିଣତିରେ ହିଁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା କୋଟି କୋଟି ମଣିଷର ମୁକ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଆଧାର କରି ଅନେକ ନୂତନ ଦର୍ଶନ ଓ ଆଦର୍ଶ। ମୁକ୍ତି ହେଉଛି ମଣିଷର ସହଜାତ ଅଭିଳାଷ। ମଣିଷ ହେଉକି ଯେକୌଣସି ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ, ମୁକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ କାମ୍ୟ। ବନ୍ଧନ କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏହି ସୁକୁମାର ସ୍ୱପ୍ନଟିକୁ କବଳିତ କରି ରଖିଛି। ଅନ୍ୟକୁ ପରାଧୀନ କରି ନିଜ ହାତ ମୁଠାରେ ରଖିବାର ଏକ କୁତ୍ସିତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପୁଣି ଆଣିଦେଇଛି କ୍ଷମତାପ୍ରମତ୍ତ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ଅହେତୁକ ପୈଶାଚିକ ଉଲ୍ଲାସ। ନବଜାଗରଣର ପରେ ପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଛି ସ୍ୱାଧୀନତାର କାମନା କରି ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶଗତ ଆନ୍ଦୋଳନର ପୃଷ୍ଠଭୂମି, ତାହା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ନୂଆ ନୂଆ ଦର୍ଶନକୁ ପୁଣି ଜନ୍ମ ଦେଇଛି। ଏହିପରି ଏକ ମଧୁର ମୁକ୍ତିର ଦର୍ଶନ ହେଉଛି ନାରୀବାଦ।

ନାରୀବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ଫେମିନିଜିମ୍ ଯେଉଁ ମୌଳିକ ଧାରଣାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତାହା ହେଉଛି ସମାଜରେ ନାରୀପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ, ସମାଜର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତରେ ନାରୀର ଭୂମିକାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେବାର ମନୋଭାବ ତଥା ନାରୀକୁ ପୁରୁଷର ଏକ ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ଭାବେ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at :
https://pracheenews.com/

DOI:
https://doi.org/10.5281/zenodo.15674305
Article No - BPP00307

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଶୁଭଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ର, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ,
ଫକୀରମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଲେଶ୍ୱର
Email: shubhashreemahapatra003@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-4697-1395

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୭.୦୩.୨୦୨୫	୧୧.୦୪.୨୦୨୫	୨୫.୦୫.୨୦୨୫	୧.୦୬.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ମହାପାତ୍ର, ଶୁଭଶ୍ରୀ ;୨୦୨୫। ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ନାରୀବାଦ : କାଳି ଓ ଆଜି। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଗ, ପୃଷ୍ଠା :୩୨-୩୬।

ବିଚାର କରିବା ଆଦିରୁ। ସ୍ଥୂଳତଃ ଏହି ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ଓ ପୁରୁଷ ସହିତ ନାରୀର ସମାନ ଅଧିକାରକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ହେଉଛି ନାରୀବାଦର ଭିତ୍ତିଭୂମି। ନାରୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟକୁ ଜାହିର କରିବାର ଉତ୍ସାହ ନାରୀବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ରୂପ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହାକୁ ପ୍ରସାରଲାଭ କରାଇଛି। ସମାଜରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଥମ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର ଥିଲା ୧୭୯୨ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ମେରୀ ଓଲଷ୍ଟୋନ୍ କ୍ରାଫ୍ଟଙ୍କ ପୁସ୍ତକ "ଏ ଭିଣ୍ଡିକେସନ୍ ଅଫ ଦି ରାଇଟ୍ସ୍ ଅଫ ୱିମେନ"।

ସାଂପ୍ରତିକ ନାରୀବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଷାଠିଏ ଦଶକରୁ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ନାରୀ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ, ଉପେକ୍ଷା ଓ ଅବହେଳାର ଶିକାର ହେଉଥିବା ନାରୀ ଜାତିକୁ ସଂଗଠିତ କରିବାର ପ୍ରୟାସରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ଏବଂ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକତାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଏହି ନାରୀବାଦୀ ବା ବାମାବାଦୀ ଆଦର୍ଶ, ନାରୀକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସାମାଜିକ ତଥା ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ ସହ ନାରୀର ପ୍ରାଶାସନିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହିଁ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ।

ଏହି ନାରୀବାଦୀ ଚିନ୍ତାଚେତନାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଫଳନ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ। ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ସହ ଭାରତୀୟ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହାର ପ୍ରତିଫଳନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲୁ। ନାରୀବାଦୀ ଲେଖକ ଓ ଲେଖିକାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ସାହିତ୍ୟ ବହୁପରିମାଣରେ ପ୍ରଚାର-ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଛି ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ-ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ, ରମ୍ୟରଚନା ଆଦିରେ। ଏସବୁ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଏହି ନାରୀବାଦୀ ଚେତନା ଅଧିକ ତୀବ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ। ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ କିପରି ଏହି ନାରୀବାଦୀ ଚେତନାର ସ୍ଫୁରଣ ହୋଇଛି ତା' ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା।

ନାରୀବାଦ ଏକ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟଚେତନା ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏକଥା ସତ ଯେ ବିଶାଳ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ଧାରା ପ୍ରବାହର ଏକ କ୍ରମ ପରିଣତିରୁ ହିଁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି ସମସ୍ତ ଆଧୁନିକ ଦର୍ଶନ, ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଚେତନା। ସୁତରାଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଧୁନିକତମ ଚେତନାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ପରଂପରା ତାହା ହିଁ ସବୁ ଦର୍ଶନର ଏକ୍ଷୁଡ଼ିଶାଳ। ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନାରୀବାଦୀ ସ୍ୱରୂପକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିବା ଦିଗରେ ରହିଛି ଏକ ବିଶାଳ ତଥା ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ସମୃଦ୍ଧ ପରଂପରା।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ନାରୀକୁ ତାର ପ୍ରାପ୍ତ ସମ୍ମାନ ଓ ଅଧିକାର ମିଳିଥିଲା। ଅଷ୍ଟମ-ନବମ ଶତାବ୍ଦୀର ଚର୍ଯ୍ୟାସାହିତ୍ୟର। ୮୪ ଜଣ ସିଦ୍ଧାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଚର୍ଯ୍ୟାସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ନାରୀର ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦିଗରେ ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରୟାସ। ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ସେତେବେଳେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ, ଲିଙ୍ଗ ଭେଦ ନିର୍ବିଶେଷରେ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷକୁ ସମାନ ଅଧିକାର ମିଳିଥିଲା। ସହଜସାଧନାର ପରଂପରାରେ 'ନାରୀ' ସାଧନାର ଏକ ଅଭିନ୍ନ ଶକ୍ତି ଥିଲା। ନାରୀ ବିନା ସହଜସାଧନାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଥିଲା ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ। 'ଶବରୀ', 'ଡୋମ୍ବୀ' ଓ 'ଚାଣ୍ଡାଳୀ' ପ୍ରଭୃତି ନିମ୍ନଜାତିର ନାରୀମାନେ ଥିଲେ ସହଜ ସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନାସଙ୍ଗିନୀଗଣ। ସାହିତ୍ୟରେ ନାରୀର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟଣା ହିଁ ଚର୍ଯ୍ୟାସାହିତ୍ୟରେ 'ନାରୀବାଦ'ର ଭ୍ରୂଣ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ମାଟିର ମହାକବି ସାରଳା ଦାସ ରଚନା କଲେ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ମହାକାବ୍ୟ। ଯାହାର ନାମ ଥିଲା 'ମହାଭାରତ'। ଏଥିରେ ସାରଳା ଦାସ ନାରୀର ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନାର୍ଥେ ଏଥିରେ କାବ୍ୟର ମହାନାୟିକା ରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି ଅଗ୍ନିସୂତା ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ। ସାରଳା ଦାସ ଏହାପରେ ଆଉପାଦେ ଆଗକୁଯାଇ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ' ଓ 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ'ରେ ମଧ୍ୟ ନାରୀକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ପୁରୁଷୋଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା। ସାରଳା ଦାସଥିଲେ ଶକ୍ତିପୂଜା ଅର୍ଥାତ୍ ନାରୀପୂଜାର ଜଣେ ଅନନ୍ୟ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ। ତାଙ୍କ ମତରେ -

"ସାରୋଳ ଦେବୀ ଚଣ୍ଡୀ ଅଟଇ ବୈଷ୍ଣବୀଂ
ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମୁଁ ସାରୋଳ ଦାସ କବି।"

ସାରଳାଙ୍କ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତରସୂରୀ ରୂପେ "ବଳରାମ ଦାସ" ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବାମାବାଦୀ ଦର୍ଶନର ପାରଦର୍ଶୀ ପରଂପରା। ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ବଡ଼ଠାକୁର କିପରି ମା'ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ କୋପରୁ ୧୨ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀର ହାତଟେକା ଅନ୍ନ ନ ପାଇ ବାରଦ୍ୱାର ଭିକମାଗି ଶେଷରେ ସେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ହାତରୁ ଖାଇଛନ୍ତି ଯାହାକୁ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ହେବାର ଲାଞ୍ଛନା ଦେଇ ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରୁ ବାହାର କରିଦେଇଥିଲେ। ଏଠାରେ ଜଗତର ଠାକୁର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ମା'ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏମିତି ଅସହାୟ କରିଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବିନା ତାଙ୍କର ରକ୍ଷଣ ହୋଇଛି ଅସମ୍ଭାଳ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ' ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସଫଳ ନାରୀବାଦୀ ମହାକାବ୍ୟ।

ଏହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ କବିତା ଅପେକ୍ଷା ନାରୀବାଦୀ ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାର ଅଧିକ ସ୍ଫୁରଣ ହୋଇଥିଲା କଥା ସାହିତ୍ୟରେ। ଫକୀରମୋହନଙ୍କ 'ରେବତୀ', 'ଲଛମା', 'ମାଧମହାନ୍ତିଙ୍କ କନ୍ୟାସୁନା', 'ପାଠୋଇ ବୋହୂ' ଆଦି ଏହାର ଏକ ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ନିଦର୍ଶନ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କବିତା ଯଦିଓ ପଶ୍ଚିମାଜଗତର ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ ଶୈଳୀର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଭିତରେ ହଜାଇ ଦେଇଛି ତାର ଆବେଦନଗତ ମୌଳିକତା; ତଥାପି କବି ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟଙ୍କ 'ଅଳକା ସାନ୍ୟାଲ', 'ପ୍ରତିମା ନାୟକ', ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଅଳକା ସାନ୍ୟାଲ', ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ 'ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଚୂଡ଼ି', ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଶଶୀଦେଇ' ଓ 'ଶକୁନ୍ତଳା', ହରିହର ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଜେମାଦେଇ' ରାଜେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଝିଅପାଇଁ କବିତାଟିଏ' ଆଦି ନାରୀବାଦୀ ଚେତନାର କରିଛି ସଫଳ ବାର୍ତ୍ତାବହନ। ଏହି ସମୟରେ କବିତାମାଧ୍ୟମରେ କବି ରମାକାନ୍ତ ରଥ ତାଙ୍କର 'ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଚୁଡ଼ି' କବିତାରେ ନାରୀର ଅସହାୟତାକୁ ଅତିସୁନ୍ଦର ଭାବେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି।

"ଯେମିତି ନିଭୃତ ଏକ ଗଡ଼ଜାତି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ
ଦୀର୍ଘକାୟ ଅଜଗର ଖସି ଖସି ଅସ୍ତଗଛ ଡାଳୁ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଘେରିଗଲା ଅସହାୟ ମିରିଗ ଛଆକୁ
ଚକ୍ରାକୃତି ହୋଇ ତାର ଚୁରି ଦେଲା ମାଂସ ଆଉ ହାଡ଼
ଉଦରସ୍ଥ କରିସାରି ଆରମ୍ଭିଲା ସୁଦୀର୍ଘ ପହୁଡ଼।
ଆଶ୍ଳେଷର ହଡ଼ିକାଠେ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଅନୁଭୂତି ମଲା
ଝାଳର ଗନ୍ଧରେ ହେଲା ଲୁପ୍ତ ତାର ସକଳ ଚେତନା
ଚୁମ୍ବନର ଚାବୁକରେ ଗାଲ ତ ଛାତିରୁ ଜୀବନ
କୃପଣର ଧନ ପରି ଅନ୍ଧକାର ସିନ୍ଧୁକେ ଲୁଚିଲା।"

ସେହିପରି କବି ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟଙ୍କ କବିତା 'ପ୍ରତିମା ନାୟକ'ରେ ଆମେ ଦେଖୁ ଅସହାୟ, ପରିସ୍ଥିତି ଚାପରେ ପଡ଼ି ଦିନରାତି କାର୍ଯ୍ୟରତ ନାରୀର ବେଶଭୂଷାରେ ଆସିଛି ଆକାଶ ପାତାଳର ଫରକ୍। ତା ମୁଖରେ ନାହିଁ ଆଉ ପୂର୍ବର କାନ୍ତି ବା ଚମକ। କବିଙ୍କ ଭାଷାରେ –

"ମୁଖ ତାର ବ୍ରଣଦୁଷ୍ଟ ହାତରେ ତା ଚମଡ଼ାର ବ୍ୟାଗ୍
ଶୀର୍ଣ୍ଣ ସାଧା ଗାଲେ ଫୁଟେ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଅକପଟ ଦାଗ।
ତନୁ ତା'ର ରୋଗଜୀର୍ଣ୍ଣ, ବ୍ରଣେ ତା'ର ମ୍ଳାନ ମୁହଁଯାକ
ଶ୍ଳଥ, ରଜୁ ଦେହଶିଖା ଢାଂକିଅଛି ଖାକିର ପୋଷାକ
ଜାପାନୀ କାଗଜ ଫୁଲ ପରି ଦେହେ ତା'ର ବୟସର ଧୂଳି।"

(ପ୍ରତିମା ନାୟକ)

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉତ୍ତର ଅଶୀ ସମୟର କବିତାରେ ଏହି ନାରୀବାଦୀ ଚେତନା ନେଇଥିଲା ଏକ ସ'ଳ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପ। ଏଥିରେ ସବୁଠାରୁ ସ୍ପର୍ଶକାତର ବିଭାଗ ହେଉଛି ନାରୀର ସମ୍ମାନ, ସ୍ୱାଧୀନତା, ଅସ୍ମିତା, ଅସହାୟତା ଓ ତତ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ମହାନୀୟତା ଓ ମହାନୁଭବତା ମଧ୍ୟ। ଏହି ସମୟର କବିତାରେ ନାରୀର ବହୁବିଧ ରୂପ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ। ଏହି ସମୟରେ ନାରୀ ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅନୀତି ଅତ୍ୟାଚାର, ଦୁଃବ୍ୟବହାର ଆଦିକୁ ସେସମୟର କବି ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତିଙ୍କ କବିତା 'ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ', 'କାଳୀଝିଅ', ସେନାପତି ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କେଶରୀଙ୍କ 'ପୁତନା', ରୁନୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ରାଧା କାଳିଆଣି', 'ବାଜେଝିଅ', 'ସହଜ ସୁନ୍ଦରୀ', ଅପର୍ଣ୍ଣା ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଅସତୀ', 'ଝିଅପାଇଁ ଝର୍କାଟିଏ', 'ନଷ୍ଟନାରୀ' ଆଦିଙ୍କ କବିତାରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ପରିସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଛି। ସାଂପ୍ରତିକ କାବ୍ୟଧାରାରେ ପ୍ରକଟିତ ବାମାବାଦୀ ଚେତନାର ଏକ ସଫଳ ଉଦାହରଣ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗିରିବାଳା ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'କିଏରେ ଝିଅ ତୁ କାହିଁକି ?' କବିତାରେ; ଯଥା–

"ଦଶଭୂଜା ହ ଝିଅ, ହୋଇଉଠ
ସହସ୍ରଭୂଜା ଭୂମିକମ୍ପ ହେଉ
ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ବସୁମତୀ
ତୋର ପୁତ୍ରକୁ ପଶୁତ୍ୱର ପାଶବିକତାରୁ
ମୁକ୍ତି ଦେ, ମୁକ୍ତି ଦେ, ମୁକ୍ତି ଦେ।"

ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ ସମାଜରେ ବାସ୍ତବତାର ଉତ୍କଟତା ମଧ୍ୟରେ ନାରୀଟିଏ କେବଳ ବଧୂ ଓ ପତ୍ନୀ ଭାବରେ ନଗଣ୍ୟା ଓ ତାର ସ୍ଥିତି ପଣ୍ୟ ବସ୍ତୁ ରୂପେ ପରିଗଣିତ। ଏହା ଏକ ଅବିସମ୍ବାଦିତ ସତ୍ୟ। ଝିଅ ଜୀବନର ବିଡ଼ମ୍ବନାକୁ ନେଇ କବି ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାଶ ଲେଖୁଛନ୍ତି–

"ଝିଅଯାଇ ରନ୍ଧାଘରେ ଝାଳରେ ତିନ୍ତେ
ରୋଗୀର ଶେଯ ପାଖରେ ଅନିଦ୍ରା ରହେ
ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରୁ କରୁ ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦେ
ସ୍କୁଲ ଘରେ କଳାପଟାକୁ ଲୁହରେ ଭିଜାଇ ପୁଣି ପୋଛି ଦିଏ
ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସରେ ହାଲୁକା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ
ସାରାଦିନର କାମର ବୋଝକୁ।"

(ଝିଅଟିର ଦୁଃଖ)

ନାରୀ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ହେଉ କି ବିଶାଳ ପଦବୀରେ ଥାଉ ତଥାପି ଦୁଃଖ ତାର ଚିର ରକ୍ତଗତ। ଏତେ ସାବଧାନତାରେ ଚଳି ମଧ୍ୟ ଆଜିବି ସେ ହୁଏ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତା, ଧର୍ଷିତା, କଳଙ୍କିତା। ଏତେ ସତର୍କତାରେ ଚଳି ମଧ୍ୟ ପଣତକାନିରେ ଆଜିବି ଲାଗିଯାଏ ନିଆଁ – ସଂଜବତୀ ଦେଉ

ଦେଉ ପୋଡ଼ି ମରିଯାଏ ସେ। ନାରୀକବି ସୁଚେତା ମିଶ୍ର ନାରୀଜୀବନର ଅଭିଳିପ୍ସାକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରି କହନ୍ତି –

"ଫେରାଇ ନିଅ ତୁମର ସମ୍ବେଦନା
ଆହୁରି କିଛି ସମୟ ଦରକାର
ଲୋକେ ବୁଝିବାକୁ ଯେ
ନମ୍ରତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଦୁର୍ବଳତା
କି ଲଜ୍ଜା ପାପ ଢ଼ାଙ୍କିବାର ବସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ
ଶ୍ରଦ୍ଧା ମାଗିବାର ଚିଜ ନୁହେଁ
କି ଅଧିକାର କେବେ ଜନ୍ମଗତ ନୁହେଁ।"

(ଦିନେ ଦିନେ)

ନାରୀ ଉପରେ ସବୁବେଳେ ପୁରୁଷ କରେ ନିଜ ଅଧିକାରକୁ ଜାହିର। ମାତ୍ର ତାର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଦିନେ ବି ଆବଶ୍ୟକ ମଣେ ନାହିଁ। ନାରୀର ନୀରବ ଆତ୍ମା ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏହା ସହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାରୀ ଏବେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି। ନିଜର ମୌନତା ଭାଙ୍ଗି କୈଫତ ମାଗିଛି ସମଗ୍ର ପୁରୁଷ ସମାଜକୁ। ଯଥା: -

କାହିଁକି ?
ଧାନ କ୍ଷେତର ମାଲିକ ହୁଏ ପୁରୁଷ
ଭାତ ଖାଇସାରି ଧୋବ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି
ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲେ ମରଦ
ଶିଶୁମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ହୁଏ ପିତୃତ୍ୱରେ
କାହିଁକି ପୁରୁଷ ଝିଙ୍କି ନିଏ ନାରୀ ହାତର ମଜୁରୀ
ବରାଦିଆ ଶାଢ଼ୀ ଗହଣାରେ
କାହିଁକି କଣ୍ଢେଇ ପାଲଟିଯାଏ ଜୀବନ
ପଚାର ?

(ପଚାର – ଚିରଶ୍ରୀ ଇନ୍ଦ୍ର ସିଂ)

ଆଜିର ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ସମାଜର ହୃଦୟହୀନତାକୁ ଯିଏ ବାରମ୍ବାର ସାମ୍ନା କରି ଚାଲିଥାଏ ସେ ହେଉଛି ନାରୀ। ସଂସାରରେ ବଳିପଡ଼ିଥିବା ବିଷ ମୁନ୍ଦାକ ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ପଡ଼େ ତାର ନାମ ନାରୀ। ବିନା ଅପରାଧରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶକୁ ଯେ ସହିଯାଏ ସେ ହେଉଛି ନାରୀ। ଏଣୁ ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ ତାଙ୍କର 'ମୋ ଝିଅ' କବିତାରେ କହିଛନ୍ତି –

"ସାରା ସଂସାରର ମନ୍ଥନରୁ ଜାତ
ଯେଉଁ ବିଷ ମୁନ୍ଦାକ
ପଡ଼ିଥାଏ ଯାହାର କଣ୍ଠରେ
ସେ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହେଁ ମୋ ଝିଅ।"

ସାଧାରଣତଃ ଆମ ସମାଜର ଅଧିକାଂଶ ନାରୀ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରର। ଏହି ପରିବାରରେ ନାରୀଟିଏ ଯେପରି ପ୍ରତିଦିନର ଘଟଣାକୁ ଭୋଗୁଥାଏ, କବିଟିଏ ତା ସୃଷ୍ଟିରେ ତାର ଅବିକଳ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରିଥାଏ। ସାଧାରଣ ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ଦୁଃସ୍ଥିତି, ଦୁଃଖ, ଦୈନ, ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ଭୋଗ କରୁଥିବା ନାରୀଟିଏ ଦେହର ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ନିଜଭିତରେ ଚାପିରଖି ବିଜାରରେ ହସି ହସି ମିଛ ନାଟକ କରୁଥାଏ। ଅନ୍ୟମାନେ ଜାଣିବାରେ ସେ ଯେମିତି ସୁଖୀ ଦମ୍ପତିଟିଏ। ଇନ୍ଦରାଦାଶଙ୍କ 'ଦାମ୍ପତ୍ୟ' କବିତାରେ ରହିଛି ଏହାର ଚମତ୍କାର ଚିତ୍ରଟିଏ –

"ଆମେ ସେମିତିଥାଉ
ଓଠରେ ଲାଖିଥାଏ ମିଛ ହସ
ସକାଳରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ପରି
ଆବେଗର ଝରଣାଟିଏ
ଯେଉଁଠି ଦିନେ ଗାଉଥିଲା
ପ୍ରେମ ଗୀତର ମିଠା ମିଠା ପଦ
ସେଠି ଏବେ ପୋଡ଼ାଭୂଇଁ
ଶୃଙ୍ଖଳା ନଈର ଓହଳ
ବାହାରେ କିନ୍ତୁ ଝୁଲୁଥାଏ
ଆମ ସୁଖୀ ଦାମ୍ପତ୍ୟର ଚିତ୍ର।"

ଏହି ଧାରାକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଆଗକୁ ତରାନ୍ୱିତ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଅନେକ ନାରୀବାଦୀ କବୟତ୍ରୀମାନେ। ସରୋଜିନୀ ସାହୁ, ପ୍ରତିଭା ରାୟ, ବିୟତପ୍ରଜ୍ଞା ତ୍ରିପାଠୀ, ରଶ୍ମି ରାଉଳ, ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି, ପାରମିତା ଶତପଥୀ, ଶୁଭଶ୍ରୀ ଲେଙ୍କା, କବିତା ବାରିକ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନାମ ଏଥିରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ। କେବଳ ନାରୀ କବୀଙ୍କ କବିତାରେ ନୁହେଁ, ବହୁ ପୁରୁଷ କବି ମଧ୍ୟ ସମାଜରେ ଅବହେଳିତ ଓ ପୀଡ଼ିତର ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ନାରୀ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ କବିତାରେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଓ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱରକୁ ଶାଣିତ କରିଛନ୍ତି। ରାଜେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ପଣ୍ଡା, ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କେଶରୀ, ହୃଷିକେଷ ମଲ୍ଲିକ, ଦିଲ୍ଲୀପ କୁମାର ସ୍ୱାଇଁ ଆଦି କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଧାରାକୁ ତରାନ୍ୱିତ କରି ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନାରୀକୁ ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଏକ ସାମାଜିକ ସ୍ୱାଭିମାନ, ସମ୍ମାନ, ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଧିକାର।

ବାସ୍ତବତଃ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ତଥା ଉତ୍ତର ଅଶୀ ଦଶକ ଓଡ଼ିଆ କବିତାମାନଙ୍କର ମାଟିର କଥା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଓ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱର କହୁ କହୁ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିଗକୁ ଆଙ୍କିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି। ଅନୁରୂପ ଭାବେ ନାରୀ ଚେତନାର ବହୁ ଅପ୍ରକାଶିତ ଦିଗକୁ ଏହି ସମୟରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରାଯାଇ ଯୁଗ ଯୁଗ

ଧରି ନାରୀ ସଂପର୍କରେ ରହି ଆସିଥିବା ଅବଧାରଣାଟିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି। ଏହି ସମୟରେ କବିତାର ବହୁ ଦିଗ ମଧ୍ୟରୁ ନାରୀଚେତନାବାଦୀ ଦିଗଟି ଅଧିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଓ ସ୍ପର୍ଶକାତର ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ। ବାସ୍ତବିକ୍ ଆଜି ନାରୀ କାହା ପଛରେ ନୁହେଁ। ବିକାଶର ଅଗ୍ରଗତି ସହ ଆଗେଇ ସେ ଆଜି ପୁରୁଷର ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିଛି ତଥା ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷକୁ ମ୍ଳ ଟପି ଯାଇଛି। ସେ ଦୟା, କ୍ଷମା, ମୁକ୍ତି, ଗତିର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ପ୍ରତୀକଟିଏ।

"ନାରୀ ନୁହେଁ କାହା ପାଦର ପାଣ୍ଡଇ
ନାରୀ ନାରାୟଣୀ ସମ
ଏନ୍ତୁଡ଼ିରୁ ଜୁଇ କ୍ଷମା ଆଚରାଇ
ଆଦ୍ୟ ଶକ୍ତି ମା' ପ୍ରଣାମ।"

❖ ❖ ❖

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ:

୧. ତ୍ରିପାଠୀ, ଡ. ସନ୍ତୋଷ, 'ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରା', ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୨, ୨୦୨୦।

୨. ପଟ୍ଟନାୟକ, ଡ. ଜିତେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ, 'ସାଂପ୍ରତିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଲୋଚନା ତତ୍ତ୍ୱ', ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, ବାଲୁବଜାର, କଟକ, ୨୦୦୬।

୩. ପାଢ଼ୀ, ଡ. ବେଣୁଧର, 'ସାହିତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାଚ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ', ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୨୧।